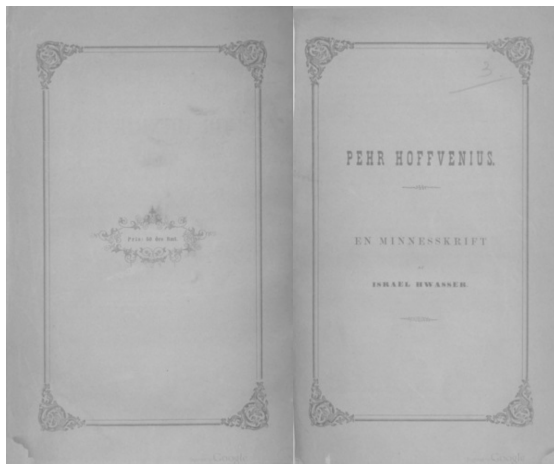

Pehr Hoffvenius.

Den svenska Medicinens Fader och Grundläggare.

EN MINNESSKRIFT
AF
ISRAEL HWASSER

UPSALA,
c. a. leffler, kongl. akad. boktryckare

1859

Förord till den elektroniska utgåvan

Denna *Minnesskrift* av **Israel Hwasser** (1790-1860) är digitaliserad i december 2013 från British Library av Google Books och anpassad till Projekt Runeberg i januari 2015 av Ralph E.

PEHR HOFFVENIUS.

EN MINNESSKRIFT

ISRAEL HWASSEK.PEHR HOFFVENIUS

Den Svenska Medicinens Fader och Grundläggare.

EN MINNESSKRIFT

af

ISRAEL HWASSER.

UPSALA,

C. A. LEFFLER, KONGL. AKAD. BOKTRYCKARE.

1859.Tillegnas

Medicinska Faciliteten i ITpsala

och

dess nuvarande .Lftrjungar

med

▼arma önskningar och ljust hopp.

Di jag för nära trettio år sedan återkom till fäderneslandet och intog Hoffvenii lärostol, gjorde jag det, med stark och allvarlig vilja, att återställa hans påböljade verk och, såvidt det för min inskränktare förmåga kunde blifva möjligt, gifva åt medicinens vetenskapliga cultur äfven hos oss den icke blott flersidiga utveckling, utan äfven den emot vetenskaps-odlingens gemensamma högre mål uppåtsträfvande rigtning, hvilka båda med vann kärlek och djup aning lefde i min förste och störste föregångares bröst. Jag har varit trogen i detta arbete i 25 år, och då jag nu, hunnen till aftonskiftet af min lefnad åtnjuter det lugn, som, genom befrielsen ifrån Embetsmanna-befattningens mödor och bekymmer, blifvit den gamle arbetaren förunnadt, är det en innerligt hugnande glädje, att sysselsätta mina tankar med Hofivenii vördade och älskade minne, och öfverlemna mig åt de i afseende på framtiden löftesrika betraktelser, hvilka i trots af deras närmaste sorgliga föremål, dock otvunget kunna utveckla sig ur ett djupare uppfattande af detta minnes verkliga innehåll. Detta minne är derföre hos mig verkligt lefvande, och djupt införlifvadt med mina studier, min uppfattning af det lärarekall jag länge innehaft, min åsigt af medicinens culturställning och bestämmelse samt mina förhoppningar om dess framtid. Då jag åter nu tillhör de gamla i landet och har åliggandet, att med dem deltaga i den gemen-samma bestämmelsen att upprätthålla och befordra de fosterländska minnenas andligt lifrande och förädlande magt öfver tänkesättet, är det för mig en verklig skyldighet, att afgifva en uppriktig bekännelse af huru jag uppfattar minnet af honom, som med rätta blifvit ansedd och kallad för den Medicinska bildningens fader och grundläggare i Sverige.

Det gifves epocher i culturens historia, inom både dess visträcktare och inskränktare områden, som hafva characteren af morgonskiften, och äro nästan strålande af glädje, hopp och löften. Medicinska Faciliteten i Upsala har haft tvenne sådana skiften, uti hvilka den syntes utgöra centralområdet för den Svenska bildningens expansivkraft. Det första af dessa skiften tog sin böljan 1660—61 då Hoflvenius och Rudbeck intogo Facilitetens tvenne lärostolar och räckte till Hoffvenii död 1682, hvarefter följde ett skifte af förfall, mörker och vanmagt, hvilket icke upphörde förr än 1741, då Linné och Rosenstein öfvertogo Facilitetens lärarekall och genom dem en ny löftesrik morgon uppgick öfver den Svenska Medianens och den Svenska Naturforskningens studii-fält På denna nya morgon följde väl icke ett så djupt förfall, som det, hvilket än i dag vanärar minnet af det sorgliga skiftet efter Hoffvenii död, men den efterträddes dock alldeles icke af det ljusa tide-hvarf, hvars annalkande förkunnades af lifvets och ungdomens blomsterkrönte härold.

Hoffvenii tidehvarf både föregicks och efterträddes af mörker och okunnighet, och utgör just genom sin motsats till den låga culturcharacter, hvilken hans ovanligt mägtiga personliga snillekraft, då kraftfullt förmådde genombryta, ett af den Svenska cultur-historiens märkvärdigaste facta. I afseende på tiden före Hoflvenius och äfven till en del på den, som efterföljde honom, åberopar jag mitt program tillMedicinæ Doctors-promotionen 1841, och anser mig icke nu böra återupprepa hvad som deri blifvit ytt-radt Det är åter Hoffvenius sjelf, och den tid hvars character bär stämpeln af hans omedelbart inverkande lärarenit och verksamhet, för hvilka jag nu egentligen anhåller om läsarens uppmärksamhet.

Rudbeck och Hoffvenius hade begge, vid tillträdandet af sitt lärarekall, hos sina studier en öfver-vägande theoretisk character. Rudbeck var Anatom och Botanicus, men åt de archeologiska betraktelser och grubblerier, hvilka omsider bemäktigade sig hans forskningskraft, och alldeles afledde hans tankar ifrån lärarekallet och dess fordringar, synes han först i en sednare tid hafva öfveriemnat sig. Hoffvenius der-emot var Anatom, Kosmolog, Physicus och Philo-soph, och det var isynnerhet i den sistnämnda betydelsen, som han under den första perioden af sin lärarebana inom Universitetet i allmänhet väckte uppseende. Han angrep nämligen oförskräckt och med kraft det pedanteri, som den tiden vid Universitetet gällde för philosophi och som genom det phrasväldets

skoldam, hvarmed det omgaf sin inre nihilism, hade föijagat ljus och lif ifrån bildningens såväl högre som lägre områden. Genom det varma nit, hvarined Hoffvenius omfattade Cartesii åsigter, införlifvade han sig med tidens vetenskapliga centralrörelse, och deltog med djupt allvar i den Cartesianska verldsåsigtens reaction emot den traditionella dogmatismens tankeförtryckande bokstafsvälde. Han hade väl med omfattande kunskap tillegnat sig det traditionella uti Medicinens cultur, och värderade med kärlek det väsentliga i dess innehåll, men han insåg dock, att så stark den ifrån forntiden traditionella medicinen äfven må skattas, den dock måste deltaga uti den förvandling af åsigter och meningar, som tillhör vetenskapsodlingens process, och att hosmedidnen såväl som hos alla andra bildningens artförändringar, vetenskapens betydelse väsendtbgen består i tankens magt öfver sina egna producter och i dess förmåga att både reducera och återföda dem i allt högre och sanningshaltigare utvecklingsformer.

Att Cartesius var sin tids mägtigaste personliga tankekraft och isynnerhet beundransvärd genom rikedomen och mångfaldigheten af de åsigter, han genom sitt snilles speculativa verksamhet utvecklade, torde väl ingen verklig kännare af culturens häfder numera förneka. Ty å ena sidan förkunnade han — genom den märkvärdiga af honom icke blott först uttalade utan äfven consequent följda grundsatsen: ”Cogito, ergo mm” — tankens magt och grundläde dess rike; ty då derigenom tanken uppfattas, såsom det andligt positiva uti lifsprocessen, måste inom det menskliga vetandet i alla dess områden tankeutvecklingen erhålla central betydelse. Å den andra sidan uppställde han emot den traditionella scholastiska dogmatism, som då beherrskade den högre vetenskapens alla grenar, tankeprocessens negativa sida ”twflet” såsom nödvändigt villkor för tankens frihet.

När man åter uppfattar dessa Cartesianismens tvenne sidor kan man icke undgå att erkänna det den isynnerhet i det 17:de seklet, då traditionen ifrån forntiden hade inom tankens rike en nästan afgjord öfvermagt, var af en verldshistorisk betydelse, och är att anse såsom en af de mägtigaste exponenter, hvilka i culturens historia någonsin framträdt af reflexionens magt inom tankens process. Då man åter betraktar ett Universitet icke blott såsom ett läroverk, utan såsom den högre bildningens egentliga och centrala utvecklingsorgan, är det tydligt, att det för Sveriges intellectuella bildning och dess räddning ur pedantismens förtryck, var af genomgripande vigt och betydelse, att Upsala Universitets lärare medlifligt deltagande uppfattade en vetenskaplig verlds-åsigt, som framkallade tanken till insigt i sin egen betydelse och utrustade den med förmåga, att med det acdva tviflets kraft angripa den massa af traditionella, ofta blott i ordkram bestående kunskaper, hvilken då bar lärdomens imponerande namn. Att det var Hoflvenius, som framför de öfriga och, såsom det nästan synes, ensam insåg detta och hade både kraft och mod att gå i spetsen för Cartesianismen, ådagalägger å ena sidan att han framför sin samtids öfriga lärdomsidkare förtjente namn af verklig vetenskapsman, och å den andra, att han uppskattade sin lärostols activt vetenskapliga betydelse vida högre, än någon af hans efterträdare sedermera det förmått.

Men reactionen emot honom i den vetenskapliga strid, hvartill han, såsom Cartesianismens förkämpe, uppmanade Universitetets lärdomsidkare, var stark och urartade till verklig förföljelse. Dervid torde böra anmärkas, att hatet uti denna strid hade sin grund uti de traditionella meningarnes förstockade pedantism, och icke uti personlig ovilja, emedan — att dömma efter de strödda anecdoter, som ifrån den tidens Universitetslif, ännu äro qvar — Hoflvenius lefde fridsamt, med sina colleger och var i umgänget vänlig och glad.

Det var 1665 under vårterminen, eller då Hoff-venius hade varit Professor i fyra år, som han författade den ryktbara disputation, hvilken utgjorde stridens böljan, men hvaraf vi nu icke känna något mer än titeln. Denne var åter följande: Parecbasis, qua tropos epistemos, seu modus considerandi Medicus ad physiolopiæ medtcæ meliorem intellectum exhibetur, a Petro Hoffvenio scripta 1665. Denna afhandling säges hafva varit så full af Cartesianska lärosatser, att Consistorium gjorde allarm, förbjöd dess utdelande, ställde Hoflvenius under action och ingick tillAcademie-Cancelleren med anhållan, att Phillosophi-ska Faculteten måtte få utsträcka sin censur till dis-*

{mtationer inom Medicinska Faculteten, då de hand-ade om andra än rent medicinska ämnen. Hoffvenius försvarade sig med foglighet, men Rudbeck, som understödde honom, gjorde det med mycken häftighet. Tvisten kom dock icke till något slut, förrän Riksdagens då församlade Prestestånd ingick till Academie-Cancelleren M.

G. Delagardie med en deputation, som anhöll det "H. E. måtte ofördröj eligen förfoga derom, att den nya philosophi, som omhuldades af Medicinska Faculteten i Upsala, måtte i sin linda blifva qväfd." Cancelleren såg sig derföre tvungen att redan under ferierna resa till Upsala och der sammankalla Consistorium. Sedan han afhört de båda stridande partierna, uppmanade han dem först att närmare utreda sjelfva hufvudfrågan, nemligen om den nya philosophien var tolerabel eller onyttig; och sedan för Academiens anseende upprätthålla enigheten och uti meningsstrider undfalla för hvarandra» I följd häraf indrog Hoffvenius sin disputation, och Philosophiska Facultetens anspråk, att censurera Medicinska Facultetens disputationer, förföll. Härmed fick väl tvisten i det yttre slut, men det är tydligt, att den qvarlemnade ett djupt intryck både hos Rudbeck och hos Hoffvenius. Det var nämligen vid denna tid, som Rudbeck böljade blifva sitt lärarekall och sin dittills med ifver beträdda forskningsbana alldeles otrogen, fick hat till Universitetet, och öfver-lemnade sig åt de archeologiska grubblerier, som för-värfvade honom hans allmänt bekanta och ännu fortfarande ryktbarhet. Hoffvenius åter öfvergaf den högre vetenskapliga rigtningen af sin maunaålders studier och, egnande sig åt sitt lärarekall med uteslutande nit, uppfyllde han dess fordringar med en framgång, som ännu icke blifvit af någon iblandhans efterträdare uppnådd. Det var dock icke ensamt reactionen ifrån Consistorium, som förmådde honom till denna öfvergång; ty dertill verkade äfven ett vida högre och ädlare motiv.

Upsala hemsöktes under samma år, som den consistoriella tvisten rörande Hoffvenii disputation föreföll, af en elakartad, smittosam och mycket dödande fläckfeber. Den kallades allmänt i landet för studentdöden. I följd af den Svenska känsloslöheten och slappheten öfverlemnade man sig under de första veckorna åt sitt öde, sökte ingen läkarehjelp och förkastade den, som erbjöds. Men Hoffvenius kände då den höga kallelse, som tillhörde hans ställning i samhället, och gick den med vördnad, nit och allvar till möte. Han lyckades äfven omsider att vinna allmänhetens förtroende både till sig sjelf och till läkarens välgörande och mägtiga konst, och af de 360 sjuka, som sedan under denna farsot kommo under hans vård, dogo icke flera än 4*). Hoffvenius hade således vunnit en stor och lysande seger af flerdubbel betydelse. Han var den förste, som i vårt land emot farsoternas mordengel med framgång vågat och förmått upplyfta Esculapii mägtiga staf, och han gjorde detta, då för den fruktansvärde nästan hela landet bäfvade, emedan denne, såsom vanligt, slog den förstfödde eller m. a. o. genomgrep ung-domslifvets högsta och ädlaste utvecklingsakt; och samtidigt med denna stora handling, som för ett af okunnighet, råhet och fördomar beherrskadt folk med imponerande klarhet och fullständighet uppenbarade den magt, som verkligen innebor läkarens konst, trädde han i vetenskapens namn upp emot pedantismens, den fria och ungdomliga tankeutvecklingen förtryckande jette och, ehuru han der i yttre måtto

*) Bromelii egenhändiga anteckning citerad af Acrel.måste gifra vika, vittnar dock sjelfva det hat, hvaraf den förföljelse som mötte honom, var genomträngd, om den fruktan, hans vetenskapligt activa, starka och sjelfständiga forskningskraft ingaf hans motståndare. Genom denna storartade dubbla handling, såsom läkare och tänkare, utvecklade han den positiva lärarekraft, som genom sin inflytelse på den studerande ungdomen och dennas förnämsta personliga snillekrafter, förvärfvade honom den upphöjda plats, han innehar i Universitetets historia.

Det var ifrån det Hoffvenius på detta lysande sätt hade verkligen inträdt i utäfningen af sitt lärarekall, som han började att uppfostra Sveriges första läkarecorps, hvilken efter sin lärare, så länge dess minne bevarades, bar namn af Hofivenianerna. Denna corps synes mig vara fortjent af en gemensam minnesteckning, emedan den var en egenartad utvecklingsform af Svensk cultur; ty då efter Hoffvenii död hans arbete icke blef fortsatt, och först femtio år derefter, vården om den medicinska bildningen och läkares uppfostran af Rosenstein med allvar och framgång ånyo börjades, skedde dock detta i en annan rigtning, än den Hoffvenius följt, och den character och syftning, hvilka medicinen hade hos den sednares lärjungar, hafva sedermera ännu icke återutvecklat sig hos den Svenska bildningen. Jag vill således försöka, att åtminstone gifva en förteckning på de sednare, och derjemte efter förmåga söka uppfatta och framställa den character, som gemensamt synes hafva tillhört dem, och hos de mest utmärkte var fullständigare utvecklad.

I förgrunden af Hoffvenianemas minne, framträda tvenne ovanliga snillen, Odhelius och Hjäme. Den sednare uppnådde en hög ålder, och hann förvärfva sig genom flerfaldiga förtjenster en ryktbarhet, som ännu är fästad vid

hans namn, Han hade en all-deles ovanlig universalitet i sin bildning och sina åsigter, och deijemte hos hela sin verksamhet en kraftfull praktisk rigtning *); men det som egentligen utmärkte honom, såsom Hoffvenian, var att sjelfva centralkraften, eller den bestämmande utgångspunkten i hans bildning var medicinen. Odhelius dog i medlet af sin mannaålder och hann således icke gifva fulländad utveckling åt den, sannolikt storartade, plan för det Svenska bergsbruket, på hvilken han, under sednare hälften af sin lefnad, arbetade med så ihärdig ifver och hvarigenom han väckte de stora förhoppningar, hvilka så länge han lefde fästade sig vid hans namn, och gjorde hans bortgång till föremål för en djupt och nästan allmänt genomgripande saknad. Men ehuru han under sin mognare ålder öfvergaf medicinen och ej en gång ville återvända dertill, då han 1696 kallades att efter Drossander intaga den medicinska lärostolen, var han dock i sin ungdom i sträng mening och framför alla andra Hoff-venii lärjunge; och utgör en minnesvård af den sed-nares läraremagt och ära. Vid Upsala Universitet hölls året efter hans död en parentation öfver honom af den store talaren Upmarck, hvilken icke blott genom pompen i sin diction, som stundom är öfver-drifven, utan äfven och hufvudsakligen, genom ädelheten af sin uppfattning af det menskliga i lifvets förhållanden, och genom de sublima tankar, som ej sällan genombryta hans ord, innehar ett särdeles aktadt rum ibland dem, som i vårt land vunnit vältalighetens ära. Der skildras Odhelius eller, såsom han efter det han 1698 blef adlad, kallade sig, Odhelstjema, såsom ett ”ingenium præcox,” såsom

*) Åt hyllningen af hans minne har Sv. Akademien egnat 1856 års medalj, och den åtföljande, af B. v. Beskow författade minnesskriften vittnar genom sin förträfflighet lika mycket om.ämnets rikedom, som om författarens talent.en ovanligen tidigt sig utbildande snillekraft. Han var icke mer än femton år gammal, då enligt Up-marcks omdöme, hvilken var icke blott hans paren-r tator, utan äfven hans barndomsvän, af honom ”strenue erat decursa tota illa humaniorum literarum arena, quæ ad ipsum sapientiæ penum aditum parat stemit-que,” eller med andra ord, han hade förvärfvat sig den vishet, som ifrån den classiska fomåldems folk är traditionell, och utgör om icke ett nödvändigt åtminstone ett gynnande villkor för utvecklingen af tankens fria och verkligt activa forskningskraft. Rörd af den mägtiga utvecklingsakt, hvilken, såsom den store talaren med djup insigt anmärker, i sednare hälften af det 17:de seklet genombröt tankens rike, fattade han med djupt vördnadsfull aning "abdita naturse majestas,” såsom sin sökande forsknings högsta mål, "et creatarum rerum grandia secreta se penetrare animo constituit.” Men då han, för att vinna detta höga mål, måste ”unum aliquod, tam-quam ingenio temporibusque suis convenientius studium ex cunctis eligere,” var det ”ars operosa me-dentium,” som lofvade honom vishetens krona och den mödosamt och ihärdigt forskande tankens belöning. Det var således af naturvishetens kärlek och hopp, som han valde medicinens studium och icke af böjelse för yrket. Men huru kunde han, isynnerhet då, falla på ett sådant val, hvilket äfven nu skulle förefalla mängden besynnerligt Före 1660 var *) medicinen föremål för missaktning såsom yrke, och såsom vetenskaplig forskningsart gällde den rentaf ingenting. Rudbeck hade ej någonsin hvarken ut-öfvat eller älskat den, och physiologiens studium, åt hvilket han med så afgjord öfverlägsenhet egnade sig under sina yngre år hade han längesedan öfvergifvit.

*) Se det åberopade promotionsprogrammet 1841.Sitt lärarekall försummade han alldeles, och synes icke hafva stått i något närmare förhållande till ungdomen, utan hans mägtiga forskningsande vände sig hufvudsakligen emot archeologien, och, ehuru han väl stundom sysselsatte sig äfven med botaniska studier, synas dessa dock ej hafva haft för honom någon större betydelse än den af dilettantism. Ifrån Rudbeck kunde således icke någon uppmuntran komma den unges nyutvecklade, varma och djupt anande forskningsande till möte. Men Hoffvenius hade då innehaft den medicinska lärostolen i 16 år, och under denna tid icke allenast öfvervunnit allmänhetens fördomar och förvärfvat medicinen förtroende och aktning såsom yrke, utan äfven gjort dess vetenskapliga betydelse gällande inom opinionen hos Universitetets lärarecorps, och, såsom Odhelstjeraas val af lefnads-yrke temligen tydligt ådagalägger, detta i särdeles hög grad hos ungdomen. Odhelstj erna, troende på Hoflvenii ord, att medicinen var den förnämsta af naturvetenskapens forskningsarter, valde den såsom till en böljan sitt egentliga stndiifält, blef Hoflvenii lärjunge, flyttade tUl hans hus och, lefvande såsom medlem af hans familj, åtföljde han honom på hans sjukbesök och deltog i hans studier. Odhelstjema erkändes efter sin död, som inträffade 21 år efter det han afflyttade ifrån Universitetet, för sin tids första snille inom den ynglingacorps, som då vårdades af Upsala Universitet. Detta erkännande skedde, genom den öfver honom hållna parentationen. Up-

marek säger det der uttryckligen och uppmanar hvar och en, som kan vid vårt läreverk erinra sig någon Odhelstjema öfverträffande eller ens med honom jem-lörlig ungdomlig snillekraft, att träda fram och anklaga sig för smickrarens förbrytelse. Odhelstjema var vid sin död Assessor i Bergscollegium och alldeles skiljd ifrån Universitetet, oeh det oaktadt be-slöt Consistorium att öfver honom hålla en högtidlig parentation. Meningen dermed blir tydlig för den, som med allvarlig uppmärksamhet genomläser talet. Ehuru der göres fullkomlig rättvisa åt Odhelstjernas i en mognare ålder förvärfvade rika insigter uti mineralogien och metallurgien, och åt hans patriotiska nit för den Svenska Bergverksrörelsens förkofran och flor, är dock hufvudsaken hans studentminne. Denna parentation är således en alldeles egenartad skriftställareprodukt, och antager nästan characteren af cn officiell handling. Den är en hyllning åt den ungdomliga utvecklingen och studentlifvet, gifven af en professorscorps, som derigenom tillkännagaf att den ansåg studentlifvet för Universitetets centralkraft Den handling, genom hvilken Odhelstjema bjöd farväl åt sina ungdomsstudiers glada hem, var hans excertii-disputation, hvilken han utgaf året efter Hoffvenii död, och som handlade, "de magnetismis rerum." Denna skrift har onekligen en stor märkvärdighet Dess syftemål är att, genom antagandet af ett för de yttre sinnena doldt förhållande emellan kropparna förklara de facta, på hvilka vidskepelsen stöder sig och derigenom besegra den sednares magt, utan att använda den blotta förnekelsens slöa och vanmägtiga vapen. Afsigten var god, men författaren har ej lyckats att uppnå den; och hans arbete kan nu icke vara något mer, än en literär curiositet. Det är dock ett uttryck af ett djerft anande snille, och det problem, hvars lösande det sig förelagt, är likaså väl nu som då en stor men obesvarad gåta. Särdeles märkvärdigt är det uppseende denna skrift, vid sitt utgifvande väckte. Ventilationen bevistades af Universitetets samtliga professorer, af hvilka flera framträdde såsom opponenter, hvilket äfven var händelsen med Erkebiskopen Svebilius sjelf. Det berättas, att præses ej med ett enda ord behöft deltaga i discus-sionen, utan den unge författaren försvarade sin afhandling med säkerhet och framgång, utan allt biträde. Det tillägges ytterligare: ”Accedebat etiam ad reliquas dotes incredibilis facundia et linguae volubilitas, latini sermonis tam casta, tam tersa, tam facilis, expedita et nusquam titubans, nusquam offendens profluentia, ut non nisi inter Latias et Tul-lias nutrices eductam putares.” Och detta omdöme yttras af Upmarck, som ännu i vår tid af en utmärkt kännare blifvit kallad: ”den Romerska vältalighetens praktphænomen i Norden.” — Efter detta aflagda specimen reste Odhelstjema utrikes, och fortsatte i Leipzig sina medicinska studier, der han snart utgaf sin gradualdisputation "de putrefactione" och erhöll doctorsgraden. Men sedan vände sig hans forskningshåg åt ett annat håll, och han egnade sin återstående lefnad åt Mineralogien och Bergsvetenskapen. Hans studier inom detta kunskapsområde drefvos med en då för tiden mycket berömd ihärdighet i både theoretisk och praktisk rigtning, både hemma och under flera gånger företagna vidsträckta resor. Hans reseberättelser väckte mycken uppmärksamhet och skola ännu förvaras i Bergscollegii archiv. Men manuscripterna till hans större arbeten, Lexi-con metallicum och Svecia Subterranea, som vid hans död icke lära varit fulländade, hafva förkommit.

Odhelstjerna erkändes således af sin samtid för ett ovanligt och originellt snille; och det var detta snille, som under sitt förnämsta utvecklingsskifte, af fritt val med innerligt förtroende slöt sig till Hoff-venius såsom lärare. Han kallar honom äfven uti den efter hans död utgifna dissertationen, "Præceptor et hospes desideratissimus.” Att åter uti sann och fullständig mening vara lärare åt ett verkligt snille, är något, som mycket sällan faller på eü menniskas

2lott, ty snillets expansivkraft är vanligen så stark, att den icke förmår fördraga reaetionen af en lärares förmynderskap. Men möjligheten af det märkvärdiga faetum, som uti Hoffvenii och Odhelstjernas inbördes förhållande framträder inför en betraktelse, som söker insigt uti den fosterländska eulturens inre historia, kan begripas, om man fullständigt uppfattar Hoffvenii egenartade lärarecharacter. Men derom längre fram!

I afseende på Hoflvcnii öfriga lärjungar, måste jag i allmänhet inskränka mig till en blott förteckning och endast bifoga en och annan anmärkning. Bromelius synes hafva varit utmärkt af stor praktisk duglighet och det oaktadt försummade han icke att vara verksam, såsom författare. Han vari 17 år ledamot i Collegium Medicum och praktiserande privatläkare i Stockholm, men flyttade sedan till Götheborg, der han i 14 år eller till sin död, ut-öfvade medicinen och, såsom denna orts förste läkare, förvärfvade både henne och sig sjelf anseende och förtröstansfull tillit. Lohreman blef slutligen ar-chiater och præses i Collegium Medicum. Han berömmes både

för sin lärdom, sin helsa, starka krops-constitution och skönhet, men framför allt för sin välgörenhet. Til lan dz slutade sina dagar, såsom medicinæ professor i A bo. Han kan med skäl anses för den förste, som gjort försök till den rationella medicinens införande i Finland. Han var värdig sin lärare och tycktes i mycket, isynnerhet i mångsidigheten af sin bildning, och sitt nit både såsom lärare och praktisk läkare hafva liknat honom. D aal hemi us var aktad för sina kunskaper, men synes icke hafva haft framgång såsom praktisk läkare. Han dog, såsom Amiralitetsläkare i Stockholm, i största fattigdom. Holmdorffius responderade väl för lloflvenii disputation de phlebotomia, men i följd af fattigdom fortsatte han icke sin lärocurs, utan blefsåsom blott medicinæ candidat skcppsläkare. Zier-vogel, som efter det han blef adlad, kallade sig Rothlöben, Tar en mycket ansedd man. Strax efter hemkomsten ifrån sin vidsträckta och långvariga utländska resa blef han ledamot i Collegium Medi-cum, och det var väl i följd af denna befattning, som han utarbetade Pharmacopæa Holmiensis, Sveriges första pharmacopé, om mau icke för en sådan vill anse Francks Apothekers Ordning. Han blef sedermera Lifmedicus, och följde med Carl XII i ryska fälttåget, i hvars början han dog af en genom förkylning ådragen feber. Rothman är märkvärdig för sina äfventyrliga resor och, såsom det synes mig, äfven för sitt ostadiga lynne. Han studerade medicinen redan i sin barndom, undervisad af sin fader, som väl var prest, men tillika en käck medicinsk empiriker. När han kom till Universitetet, egnade han sig först åt theologien. Men Hoflvenii anseende och magt, såsom lärare, fattade äfven honom. Han slog sig derföre snart på medicinen, och såsom jag har god anledning att tro, uppfattade han den, i öfverens-stämmelse med den chemiatriska åsigtens principer. Han reste derefter till England, och fick vid Universitetet i Oxford venia docendi i chemien, och något dylikt har väl knappt någonsin händt någon annan Svensk lärd. Men han ledsnade snart vid denna befattning, och reste till Portugal. Innan kort blef han äfven der missnöjd, och begaf sig till fots genom Spanien och Frankrike till Holland. Han måste på denna resa uthärda stora missöden. Han blef anfallen af stråtröfvare, af hvilka han väl med ytterlig möda tiggde sitt lif, men blef så utplundrad, att han utsvulten och trasig fick tigga sig fram, den återstående delen af resan. Efter hemkomsten praeti-serade han någon tid i Stockholm, men efter det han i Upsala fulländat sin afbrutna lärocurs, blefhan foreslagen till Med. Professor i Lund, för hvilken befattning han dock icke hade håg, utan blef i stället Amiralitets-Medicus i Carlskrona. Begäret efter äfven-tyr och utländska resor, beherrskade honom äfven i hans sednare år, men ett ingånget giftermål hindrade honom ifrån att då följa denna sin böjelse. Drossander och Roberg blefvo båda, den ene efter den andra Hoffvenii efterträdare, men ingendera förmådde fortsätta hans verk* De voro dock båda lärda, arbetsamma och med goda själsförmögenheter utrustade män. Men Drossander fann reactionen hos det Svenska tänkesättet emot medicinens vetenskapliga cultur för stark, och den sednares införande i vårt land i följd deraf för en chimére. Han trodde sig derföre berättigad, att emancipera sig ifrån de göromål, hans lärarekall ålade honom, och odeladt egna sig åt sina favoritstudier. Roberg åter arbetade med allvarligt nit för de medicinska studiernas för-kofran, för återställandet och fortsättningen af Hoffvenii verk. Hans frarøgåug i detta allvarliga bemödande var väl icke stor, men den uteblef dock icke alldeles; — och den telning, hvilken Hoffvenius planterat i det Svenska tänkesättets magra jord, ehuru den, efter det den måste sakna den förste odlarens vårdande hand, förlorade sin första löftesrika ungdomskraft, vissnade dock icke alldeles bort, utan i följd af Robergs nit fortfor dess aftynande lif, ända till Rosensteins tid. Såsom i programmet är sagdt, utgingo de båda grundläggarena af den Svenska Me-cinen, Hoffvenius och Rosenstein, ifrån olika, nästan motsatta principer; den förre ifrån den vetenskapligt speculativa och den sednare ifrån den empiriskt populära. Roberg är åter en medlare emellan båda. Han sökte å ena sidan att upprätthålla den Hoffve-nianska principen och yrkade isynnerhet nödvändigheten af anatomiens studium, och å den andra, iöfverensstämmelse med sitt yttrande, ”att en studerad barberare och apothekaregesell kan gå fritt genom Europa,” påstod han, att medicinen kan utveckla sig till ea framgångsrik fullkomlighet, oaktadt den icke har någon högre oeh ädlare utgångspunkt än den lägre tcchniken. Derigenom kan man åter anse honom hafva forberedt Rosensteins tidehvarf. Reaction en emot medicinen var dock så stark, att flera af dess egne idkare, och dessa voro stundom af första ordningen, deltogo deri. Den särdeles utmärkte Block, som lefde på samma tid som Roberg innehade den medicinska lärostolen, säger i ett bref till honom: ”Imellertid kan jag icke underlåta att begjära af Herr Professoren underrättelse, hvarföre han styrker så många till medicinæ studium, hvar-utaf ändteligen hända lärer att större delen af älände

varda undergående.---------Songez y je vous prie.

— Sal. Drossander, Micrander och Odhelstjerna rådde flera af än till thet studium och thet icke utan wick-tiga skäl; mig ångrar, att jag icke theras råd åtlydt hafver.” Vi hafve icke skäl, att förundra oss öfver denna reaction; ty å ena sidan gäUde den medicinen sjelf och hade sin grund uti den känsloslöhet och brist på menniskokärlek, som ännu dröjde qvar i tänkesättet efter barbariets tidehvarf. Å den andra sidan åter var den character af activt vetenskaplig syftning, hvilken Hoflvenius sökte gifva medicinen, anstötlig för den ännu obesegrade råheten. Efter det nu nära tvenne sekler sedermera förflutit, har väl hatet till medicinen sjelf och den humanitet, hvars omedelbara uppenbarelse den är, försvunnit, men den syftning att med activ vetenskaplig kraft genomtränga bildningen i allmänhet, hvilken Hoflvenius betraktade såsom väsendtligt tillhörande medicinen, är nu såsom det, plus quam satis, blifvit genom de sednaste agitationerna ådagalagdt, föremål för en bittrare och dju-pa/e ovilja än äfven i Hoffvenii tid. Roberg hade lärdom, skicklighet och nit, men det verkliga läraresnille, hvarmed Hoffvenius var rikt utrustad, och som fordrades för fortsättningen af hans verk, hade naturen icke i högre grad skänkt honom; men då detta erkännes, måste man derjemte erinra sig, att lärare-snillet är icke allenast en af de dyrbaraste utan äfven sällsyntaste af naturens högre andliga gåfvor. Drossan-der deremot är genom försummelsen af sitt lärarekalls skyldigheter högst klandervärd. Klandret kan icke vederläggas och rättvisan fordrar, att det måste uttalas strängt. Men det oaktadt kan något sägas till hans ursäkt. För att fortsätta Hoffvenii verk, fordrades icke blott snille, skicklighet och nit, utan äfven en kraftfull vilja, som icke vek undan, då det gällde allvarlig strid. Att åt medicinen vindicera den ställning, som med rätta tillkommer den inom vetenskapsodlingens förbund, och inom dess eget forskningsområde upprätthålla dess frihet och välde såväl öfver sin egen routine, som öfver sina hjelp-vetenskapers anspråk, kan äfven i våra dagar oeh isynnerhet hos oss icke hafva någon framgång, utan genom allvarliga och oupphörligt fortsatta strider emot flerfaldiga neddragande omständigheter, den mångsidiga inskränkthetens antipathier, och frestelserna till egennytta och indolens. Ett sådant stridsfält var åter Drossander icke vuxen, och detta äfven derföre, att han afskydde tvister och älskade studerkammarens stilla och fredliga forskningar framför dem, som idkas på det offentliga lärarekallets arena. En annan mot-verkan emot hans lärarenit var åter Rudbecks exempel. Rudbeck blef, såsom bekant, redan i sitt 27 år otrogen den physiologiska forskning, åt hvilken han med så ovanlig framgång egnade ungdomsskiftet af sin lefnad, och ett par år efter det han tillträdt sin profession emanciperade han sig på ett alldelesexempellöst sätt, äfven ifrån sitt lärarekall och dess fordringar. Detta affall, denna förbrytelse emot trohetens lag, begången af ett af Sveriges största snillen, fyller min själ med en tillvexande bedröfvelse, hvar gång jag tänker derpå. Trohetens dygd tillhör lika nödvändigt arbetet i eulturens och vetenskapens tjenst, som i statens och civilisationens. Den åter, som förbryter sig emot trohetens lag, förlorar sin rätt till efterveridens aktning och tacksamhet, och detta i så mycket högre grad, om det derigenom missbrukade snillet är rikt och stort. Ty snillet sjelft innehåller uti sin bestämmelse en fordran, som är heligare än alla andra, emedan den utgår omedelbart ifrån den Evige Gifvaren sjelf. Den ryktbara literära curiositet, som genom tiderna fortfar att vara minnesvården af Rudbecks apostasi, utgör derföre en fordunkling af hans minne och ära, och icke, såsom många enfaldige förmena, någon förklaring deraf. Att Drossander följde Rudbecks exempel i stället för lloffvenii är i afseende på Sveriges medicinska bildning, en stor olycka, hvars verkningar ej ännu hafva upphört; men då man ihågkommer å ena sidan det imponerande som låg i Rudbecks personlighet och å den andra characteren af det Svenska tänkesättet, hvilken det, då så väl som nu, fordrades en så ovanlig kraft som den Hoffvenius ägde, att med framgång bekämpa, måste man bedömma honom med fördragsamhet. Micrander blef efter hemkomsten ifrån sina utländska resor, först Professor i Dorpat och sedan han derifrån återflyttat till Sverige, efter Roth-löben Carl XII:s Årchiater och åtföljde honom i sådan egenskap i kriget, i fem år eller till sin död 1706. Efter det han emot slutet af sin lefnad blef adlad, kallade han sig Liljestolpe. Skragge, efter erhållet adelskap Skraggenstj erna, var först pro-vincialläkare i Westmanland, der han ibland annatutmärkte sig genom sin omvårdnad om helsobrun-name Sätra. och Wiksberg. Den förra har, såsom bekant, till sednare tider bibehållit sitt anseende, och uppkomsten af detta härleder sig egentligen ifrån Skragge. Han blef sedermera efter Micrander Carl XH:s Archiater, bevistade slaget vid Pultava, åtföljde konungen på flykten till Turkiet, vistades hos honom der i fem år, och öfvervar kalabaliken i Bender. På återresan stadnade han i Luneburg, der han uppfann en mineralkälla, åt hvilken han snart förvärf-vade förtroende och fortfor i ett par

år att vid densamma vara läkare. Han dog i Hamburg 1799. Hans skrifter både på Svenska och Tyska om de helso-brunnar han upptäckt och skött, väckte på sin tid mycken uppmärksamhet. B ex blef promoverad i Utrecht och efter hemkomsten stadsphysicus i Göthe-borg — och vann der såsom praktisk läkare aktning; men dog ung. Molitor var en man af stort anseende; och en då för tiden för sin lärdom särdeles utmärkt man, Rubens, som var Sveriges förste censor librorum, har uti ett par bref till Statssekreteraren Åkerhjelm, yttrat sig om honom med en ovanligt djup aktning. Han säger i ett af dem: "Sedan jag lidit stor förtret af medicis, så väl i Frankrike, som här i Holland, har jag genom Molitor lärt hvad skilnad det är emellan vulgarem illam confusam, et ænigmatibus absconditam in praxi vero irrationalem medicinarn, och en medicinarn planam, distinctam et sanæ rationis moderamine in ipsa experientia muni-tam.” Molitor dog redan vid 32 års ålder, såsom ledamot i Coll. Med. och practiserande läkare i Stockholm. Fa hl ström berättas hafva af Hoffvenius sjelf blifvit utmärkt ibland hans lärjungar. Efter hemkomsten ifrån sina utländska resor blef han Stadsphysicus i Fahlun, men dog snart. Lindelius (Daniel) blef efter det han till fäderneslandet åter-kommit, provincialläkare på Gottland, samt tillika enligt Stjernmans uppgift, åtminstone under någon tid, häradshöfdiug. Han blef adlad med namnet Lindeblad, och det är troligt, att han både såsom domare och läkare var en aktad man. Men märkvärdigare synes dock Johan Lindelius*) hafva varit. Han var provincialläkare först i Westergöth-land och sedan i Småland, men oaktadt denna sin undangömda ställning såsom blott landsortsläkare, förvärfvade han dock ett öfver hela landet utbredt anseende isynnerhet för sin styrka och säkerhet i prognostiken. Rosenstein säger uti sitt præsidii-tal i Vetenskapsakademien, "Om en opartisk och förnuftig Medici förnämsta göromål.” ”Hvad skada är icke att salig Lindelius dog utan att någon lärde af honom, huru han så visst kunde säga förut en hop sjukdomars öden.” Factum är märkvärdigt, men Rosen-steins yttrande derom temligen enfaldigt. En sådan förmåga har sin grund uti en stark och djupt inträngande snillekraft, och kan således icke läras bort åt andra. Braun blef successivt professor vid trenne universiteter, Åbo, Dorpat och Pernau, men då den sistnämnda staden eröfrades af Ryssarna, återflyttade han till Sverige och blef slutligen Amiralitets-Medicus i Carlskrona. Han blef emot slutet afj sin lefnad adlad med namnet Braunersköld och fick Archia-ters namn och värdighet. Poppelman disputerade väl p. ex. för en af Hoflvenii disputationer, men tyckes icke hafva'fulländat sin lärocurs, eller åtminstone icke haft råd att resa utrikes och vinna doctorsgrad. Men han skall, enligt Bergii uppgift, hafva blifvit en aktad läkare i Gefle. Fernæus, Clewbergius, Marchander, Groning och Lindh voro efter all anledning Hoflvenii lärjungar, men jag har om deras

) De voro begge födda i Småland, men det är icke kändt om de voro slägtingar.lefnadsöden . icke kunnat vinna någon kännedom Hvilka de voro, som responderade för de 17 dispu-tationer, som utgjorde den första upplagan af Synopsis Physica, är mig obekant, emedan de sednare, efter det den nya sammantryckta upplagan af dem utgafs, icke blifvit förvarade.

Så magra de ofvanföre anförda uppgifterna äro, synes det dock Rfven af dem, att IloftVenianerna, ehuru fåtaliga, utgjorde icke allenast en aktad corps, utan äfven den mest aktade läkarecorps, som någonsin funnits i Sverige. Några voro ovanliga och i hög grad utbildade snillen, såsom Odhelstjerna och Hjärne, andre hade utmärkt anseende för lärdpm och vetenskaplig bilduing, i följd hvaraf de intogo Academiska lärostolar, så väl hemma som utrikes, såsom Tillandz, Micrander, Braun, Drossander och Roberg, några vunno förtroende och aktning hos konungarne Carl XI och XII och blefvo deras lifmedici, såsom Hjärne, Micrander, Ziervogel och Skraggenstjerna. De öfrige åter blefvo praktiserande läkare, såväl i Stockholm som i landsorterna, besegrade der fördomarna emot medicinen och förvärfvade aktning både åt henne och åt sig sjelfva. Detta Hoffvenii märkvärdiga verk, genombryter på ett ädelt och lysande sätt det djupa förfall, hvari medicinens bildningsgren då befann sig, ty före honom kan man nästan säga, att ingen medicin fanns i Sverige, och sedan ett par decennier förflutit efter hans död, blef det nästan lika dåligt. Då 1710 pesten hemsökte hemsökte Upsala och Roberg sjelf deraf angreps, fanns det till och med i Universitetsstaden ingen, som kunde bestrida någon sjukvård. ”Ja!” säger Acrel,” icke blott vid Acade-mien utan ock i orten var så slätt beställt, att icke en gång en fältskär var att tillgå vid förefallande händelser. När en gång en dreng under slagsmål blef skadad, måste Consistorium ifrån Stockholm för-skrifva fältskären, mäster Dam, att förbinda honom, hvilken ock i brist af sjukhus måste föra honom med sig

till Stockholm, för att der läka honom" *). Det var åter vid denna tid eller 1710, som Cousistorium, på sätt i programmet berättas, djupt kände förlusten af Hoffvenius och bittert beklagade sig deröfver.

Vid betraktelsen af Hoffvenii minne, bör man icke heller förgäta, att den märkvärdiga frukten af hans verksamhet till läkarebildningens befordran, uteslutande härrörde ifrån honom sjelf. Af Rud-beck fick han, med undatag måhända af de 2 eller 3 första åren af deras gemensamma tjenstgöring, icke det ringaste biträde. Både sina egna och Rudbecks tjensteåligganden såsom lärare måste han sedermera ensam bestrida. Åfven på de materiella medlen för utöfningen af medicinens lärarekall, gjorde Rudbeck inkräktningar. Så var t. ex. under hela Hoffvenii tid, medicinse adjunktslönen anslagen till trädgårdens underhåll.

Hoffvenius var således en läraregestalt, som står ensam i vårt universitets historia. Han verkade på ungdomen, på allmänheten, och på det vetenskapliga samfund han tillhörde med en så stark och lefvande förmåga, att ingen professor i Upsala, icke en gång Linné sjelf, kan deruti med honom jem-föras. Hvad han uträttade till uppfostran af verklige läkare i vårt land, är det största och tillika det mest uppenbara och obestridliga exemplet af lärarenit och läraresnille, som finnes i Svenska bildningens häfder.

Hoffvenii lärarecharacter, på hvilken jag ofta tänker med beundran och vördnad, berodde på en egenartad utvecklingsform af det academiske studii-lifvet, af en annan och högre betydelse, än den van-

*) Detta är då en så högst besynnerlig anecdot, att man knappt kan sätta tro dertill.liga. Acrel yttrar uti sin historia om Medicinska Faculteten i Upsala, derom följande:

"Om ett närmare umgänge emellan lärare och ungdomen uppväcker, utom förtroende och vänskap för läraren sjelf, ej allenast kärlek för vetenskapen utan ock ett lättare undervisningssätt, enär tillfället gifves ungdomen att få stundeliga upplysningar; så insåg Prof. Hoflvenius nog detta. Han upplät der-före sitt hus och sitt närmare umgänge åt ynglingar, som visade håg att lära; de bodde hos honom, spisade vid hans bord, och gåfvo sig under hans speciellare uppsigt och handledning. Hans hus var att anse såsom en ypperlig Skola, dit föräldrar, som ägde råd, gärna ville insätta sina barn; ja! de förnäma ansågo för en lycka, att få sina söner i Hoffvenii hus."

Men denna sida af Hoffvenii utöfning af sitt lärarekall, förtjenar en närmare betraktelse.

Den vanliga formen af det akademiska studii-lifvet består deruti, att professoren sjelf är den, som studerar och söker att åt sina derigenom uppkommande tankar, kunskaper och åsigter gifva den form, hvilken han anser vara för sina åhörare eller studenterna den mest passande. De sednares arbete åter har till syftemål att inhemta dessa hos läraren utvecklade tankar, tillegna sig dem eller åtminstone fästa dem i minnet, för att sedermera vid förhöret kunna uppläsa dem och derigenom vinna den betygets stämpel, som erkänner verkligheten af den bildning, hvilken fordras för inträdet i kyrkans eller statens tjenst. Utan att ingå i någon critik af denna studiiform eller närmare betrakta dess inflytelse på både lärarens och läijungens bildning och tänkesätt, anser jag mig hafva rätt till påståendet, att det gifves eller åtminstone kan gifvas en högre utvecklingsform af det akademiska studiilifvet. Med genom-gripande sanning och öfverträffande skönhet har Lessing en gång sagt: "Nicht die Wahrheit, in deren Besitz ein Mensch ist oder zu sein vermeinet, sondern die aufrichtige Mühe, die er angewandt hat, hinten die Wahrheit zu kommen, macht den Werth des Menschen. Denn nicht durch den Besitz, sondern durch die Nachforschung der Wahrheit vermehren sich die Kräfte, worin allein seine immer wachsende Vollkommenheit besteht. Der Besitz macht ruhig, träge, stolz. — Wenn Gott in seiner Rechten alle Wahrheit und in seiner Linken den einzigen, immer regen Trieb nach Wahrheit, obschon mit dem Zusatze, mich immer und ewig zu irren, verschlossen hielte, und spräche zu mir: Wähle! Ich fiele Ihm mit Demuth in seine Linke und sagte: Vater gieb! Die reine Wahrheit ist ja doch nur fiir Dich allein." Det är åter detta sökande efter sanningen, som mer än användandet af hvad vetenskapsmannen tror sig deraf hafva tillegnat sig, som utgör det väsendtliga i det academiska lärarekallet. Professoren är uti lärostolen, inför sitt folks bästa och ädlaste utvecklingskraft, en bekännare af sin själs högsta sträf-vande, och det är genom denna bekännelse, som han icke blott införlifvar sig med den gemensamma culturens progressiva utveckling, utan äfven blir organ för dess inträngande inom det andliga lifvet hos den ynglingacorps, som otngifver honom. Han är väl derjemte vårdare af sina åhörares individuella bildning och uti denna vård ingår förhöret onekligen såsom medel, men det bör användas högst

sparsamt, och aldrig strängt eller såsom hufvudsak; emedan det egentligen är derigenom, som äfven emellan den duglige läraren och hans åhörare uppkommer en fiendtlig magt, som hindrar den gemensamhet i deras studier, hvilken utgör det akademiska studiilifvets fulländade utvecklingsform, eller åtmin-stone ett nödvändigt villkor derför. Det år knappt någonting, man i våra dagar så allmänt och liögljudt ropar på och skrifver så mycket om, som tankens frihet, och det oaktadt har man väl aldrig så allvarligt som nu yrkat på dess förtryckande under dess förnämsta utvecklingsskifte. Till hämmande af denna frihet finnes nämligen icke något kraftigare medel, än skolmästareväldet, då det utsträckes till ynglingaålderns högsta och sista stadium. Att examenstvång är ett säkert medel att framkalla grundlig bildning, är en mägtig men högst skadlig illusion. Bildningen måste vara lefvande och hafva sin rot i själens innersta, annars duger den till föga eller intet Om deremot läraren, i stället för examenstvånget, gör sitt eget studium till hufvudsak, och jfrån cathedern bekänner icke allenast sin redan utvecklade tro, utan äfven sin kärlek, sitt hopp och sina aningar, framkallar han, i samma mån som hans nit är allvarligt, kärleksfullt och rent ifrån all dogmatisk herrsklyst-nad och hans bekännelse ärlig, hos de unge män, som omgifva honom, forskningens sökande ande, tankekraftens fria utveckling. Ehuru de sällan söka i sträng och bestämdare mening alldeles samma mål som han, emedan uppfattningen af detta är underkastad flerfaldiga individuella modificationer, är dock sökandet gemensamt Det är åter detta professorns och studenternas gemensamma studium, som utgör universitetslifvets triumph, och ett af de vigtigaste och mest genomgripande utvecklingsmomentema i culturens heliga process #). Robergs yttrande: "Flitig Professor gör flitig student", är ett gyllene Ord, hvilket äfven min erfarenhet har bekräftat — och jag tillägger ytterligare: "ädel professor gör ädel student"; och tror äfven dessa ord innehålla sanning. Om en *)

*) Se vidare: Om Facultetsinrättningen och det Acade-tniska studium af I. Hwasser s. 41, 42.professor allvarligt älskar den i ynglingarnes bröst upplågande kärleken till sanningens höga och heliga mål, och skattar den högre än hvad han sjelf såsom individuell forskare förvärfvar, måste hans i denna kärlek rotade hopp, äfven i en slapp och dålig tid, i högre eller lägre grad gå i fullbordan. Nu finnes åter i vårt universitets historia ett enda exempel af ett sådant gemensamt studium; och detta är Iloff-venius och Hoffvenianerne; och såsom det för hvarje tänkande bör vara tydligt, utgör det ett af de minnesvärdaste fakta denna historia innehåller.

Uti sin vetenskapliga character eller sin uppfattning af medicinen icke blott i allmänhet ooh såsom ett helt, utan äfven i dess speciella hufvudläror, är Hoffvenius sä införlifvad med sina lärjungar, att det väl är omöjligt, att skilja dem åt. Vi hafve nem-ligen för uppfattningen och bedömandet af den vetenskapliga characteren hos HoflVenius och hans lärjungar, såväl som hos alla andra bortgångne, ingen annan källa att tillgå än deras efterlemnade skrifter. Men HoflVenius har utom sin i Leyden utgifna gradualdisputation, som bestod uti en afhandling om Hippocrates\s 3:dje aphorism, under titel af De ath-leta Hippocratico, och troligen nu torde vara försvunnen, quarlemnat blott en skrift, som med säkerhet kan sägas vara författad af honom sjelf, och denna är hans lärobok i cosmologien eller, såsom den af honom kallas, Synopsis physica. De sjutton disputationer, som utkommit under hans præsidium och ännu finnas qvar äro, såsom jag har full anledning att antaga, skrifna af respondentema, och jag tror icke en gång att de fyra, som innehålla artis medicæ exercitationes, och utgöra böljan till en lärobok i medicinen, i detta af seende böra anses såsom undantag. Jag frånkänner det oaktadt icke HoflVenius en djup och genomgripande delaktighet i derasförfattande, utan tvertom återfinner mån, vid en noggrannare betraktelse, den gemensamhet, som utmärkte Hoffvenius och hans lärjungar uti studier, äfven i déras författareskap. De ifrågavarande dis-putationerna bära uti sättet af ämnets uppfattning, i vissa yttrade meningar och i dictionen den prägel af författarenas individualitet, som visar deras skiljaktighet, men de hafva deijemte en gemensam character, som ådagalägger det dåvarande medicinska studiisättets princip och rigtning, och det är denna gemensamma character, hvilken jag anser härleda sig ifrån Hoffvenius sjelf, och som således bör gälla såsom ett uttryck af grunddragen i hans bildning och åsigter. Enligt denna ifrån hans lärjungar återspeglade bild af hans vetenskapliga character, var han Hippokratiker, eller tillhörde den sect eller skola, som uppkom i böljan af den nya historiens tidehvarf, och utgjorde en väsendtlig del af den culturens ut-vecklingsakt, som hade sin grund uti den classiska, isynnerhet den Grekiska, bildningens återupplefvande eller, såsom det i sednare tider blifvit kalladt, nyfödelse (La Renaissance). Denna den nyare tidens Hippocratiska medicin är en

traditionell dogmatism, som har en verklig hyllning af de Hippocratiska skrifternas auctoritet till grund och utgångspunkt. Dess öfvertag öfver de medicinska studierna var egentligen mägtigt i förra hälften af 16:de seklet, men sedermera uppkommo, isynnerhet i Tyskland och Holland, starka reactioner deremot först af Paracelsus och sedan af V. Helmont. Den mägtigaste motståndskraften emot den traditionella medicinen var dock den, i 17:de seklet uppkommande och ifrån närbe-slägtade vetenskapers inverkan härrörande, söndringen emellan de iatrochemiska och iatromathematiska skolorna. Det var åter just under denna spänning emellan såväl de traditionella lärorna, som de nya me-ningame, som den store Sydenham framträdde, och å ena sidan heredde medicinens praktiska frihet, genom att ställa den, på dess egen af tankens specu-lativa kraft uppfattade och genomträngda erfarenhets grund, och å den andra, genom brytandet af den Hippocratiska medicinens bokstafsvälde, verkade till återställande af dess verklige ande. Sedan har, såsom bekant, den Grekiska medicinen fortfarit att vara en aktad och beprisad fornlemning, men i allmänhet så ytligt och blott bokstafligt uppfattad, att man har skäl att påstå, det den saknat all djupare och verkligt lefvande inflytelse på medicinens cultur. Hoflvenius var samtidig med Sydenham och Willis samt nära nog äfven med Bagliv. Jag är nästan öfvertygad derom, att om han fått en längre lifstid, han väl icke fallit under väldet af någondera af de sednares ensidiga meningar, men i stället blifvit fattad af den förstnämndes mägtige ande och hos oss måhända djupare än annorstädes, utfört den reform af den praktiska medicinen, som ifrån honom utgått. Men Hoflvenius gick bort ifrån sitt ofulländade arbete innan ännu hans afton kom.

Hoffvenianerne voro således Hippocratiker, och läsaren af deras skrifter bör uppfatta dem såsom sådana, och således bortlägga alla moderna både fördomar och anspråk för att kunna både rigtigt förstå och rättvist bedömma dem. Om han åter förmår försätta sig på den ståndpunkt, läsningen fordrar, måste han medgifva att deras lärdom är, isynnerhet hos så unge män, ovanligt grundlig, och att de hafva en bekantskap med den Grekiska medicinens lite— ratur, hvilken nu träffas hos få och ibland oss knappt hos någon. Men derjemte är det hos dem något, som väcker min verkliga förundran. Lärdom, isynnerhet af den art, som ägdes af Hoffvenianerna, plägar vara förenad med pedantism och praktisk odug-

3lighet; men Hoffvenianemas duglighet såsom praktiske män, såväl i medicinen som i andra former af kraftfull verksamhet, såsom bergshandtering o. m. d. är, såsom jag ofvanföre sökt visa, på ett lysande sätt ådagalagd genom deras framgångsrika, på rent praktisk väg utförda strid med en rå, okunnig, fördomsfull och vidskeplig allmänhet.

Men ehuru reactionen ifrån okunnigheten och intoleransen verkade såsom en hämmkraft på utvecklingen af Hoffvenii vetenskapliga character, i den rigt-ning den ägde i hans 35:te år, kan jag dock icke undgå att föreställa mig, att det såsom frukt af de högre vetenskapliga studier, åt hvilka han med förkärlek egnat utvecklingsskiftet af sin lefnad, i hans innersta lefde qvar en stor, hans åsigter och verksamhet be-herrskande och upprätthållande grundtanke. Vid betraktelsen af titeln på den förkättrade disputationen, kan jag icke fatta dess mening annorlunda, än att den är en afvikelse ifrån den skolastiska slentrianen och åsyftar att, genom framställningen af den medicinska verldsåsigten, åstadkomma en omvändelse till verklig vetenskap eller vishet. När man åter sammanställer denna uppgift af disputationens innehåll med den bekanta Cartesianska satsen: ”Si Tespéce humaine peut étre perfectionnée, c’est dans la medicine, qu’il faut en chercher les moyens”, så finna vi emellan dem en stark öfvercnsstämmelse, och det är således mer an troligt, att den mägtiga grundtanke, som lefde i Hoffvenii inre, och utgjorde centralkraften i hans bildning, var att medicinen har bestämmelsen, att blifva en af de mägtiga-ste culturkrafter, eller till och med att gå i spetsen för culturens stora och verkligt genomgripande förvandlingsakt. Då hans erfarenhet nyss hade lärt honom, att detta mål icke kan ernås snart eller på direkt theoretisk väg, uppställde hanför utöfningen af sitt lärarekall tvenne principer, hvilka han sedermera till sin död troget följde. Den ena var att göra den practiska medicinen till hufvud-sak, ty det är genom sin verkligt stora handling, som medicinen uttalar sin inneboende idé. ”Multa sunt in praxi, quæ nec dici nec scribi possunt”, säger den store Galenus. Den andra principen var åter att uppfatta det verkliga innehållet af den Grekiska medicinen. Att blott emancipera sig ifrån det traditionellas magt, är en falsk väg och meningen att man derigenom kan vinna tankens frihet är en illusion, som bereder åsigternes sjelfklokhet och ytlighet och derigenom vetenskapens

undergång eller förnedring. Att åter servilt underordna sig under gamla lärors dogmatiska välde, är ännu fiendtligare emot tankens frihet, och ger uppkomst åt en pedan-tism, som under den falska skepnaden af mödosamt förvärfvad lärdom förtrycker både tanken och handlingskraften. Tanken skall deremot taga det traditionella i fullständig besittning och genomtränga det så, att de ideer, som deruti verkligen innehållas, framkallas till en ny återutveckling i klarare och ädlare former, ty det är endast genom en sådan fullständig seger öfver det förflutna i culturens process, som den lefvande tanken kan vinna sin verkliga frihet och göra culturens utveckling i djup och sann mening progressiv. Att Hoffvenius så uppfattade medicinens förhållande till det traditionella elementet i sin eultur eller, som är detsamma, till den Grekiska medicinen, vågar jag med temlig säkerhet tro, emedan jag annars finner det icke blott svårt utan rentaf omöjligt, att med hvarandra försona å den ena sidan hans djupt allvarliga, och i ett starkt polemiskt försök djerft ådagalagda car-tesianism, och hans bemödande, att befordra och upprätthålla läsningen af de Hippocratiska skrifterna, såsom den egentliga grunden och utgångspunkten förmedicinens studium. Att åter Hoffvenius var genomträngd af en sublim och hoppfull åsigt af medicinens bestämmelse såsom culturkraft, kunna vi antaga med full säkerhet, och denna hans åsigt bör, då vi icke heller kunne undgå att erkänna honom såsom den Svenska medicinens fader och grundläggare, genombryta den tid som förflutit sedan han tillträdde sitt lärarekall, och hvilken innan kort uppnår måttet af tvenne sekler, samt till trots af alla de sednare tidernas skiftande, ofta nog låga och inskränkta meningar, framtränga till oss såsom en vördnadsbjudande framtidsuppmaning och uppfattas med tacksamhet, lydnad och hopp.

Hopen har förgätit Hoffvenii namn, men det oaktadt har hans minne ännu icke dödt. Det är väl blott få af hvilka det blifvit bevaradt, men det har hos dem varit så mycket mer lefvande och djupt. Jag känner åtminstone trenne män, hos hvilka detta i hög grad varit händelsen, och jag anser mig skyldig att nu nämna dem. Den förste var Joh. Gustaf Acrel. Han har skrifvit Medicinska Facultetens historia och ibland de män, om hvilka denna skrift handlar, är det ingen, Linné sjelf icke undantagen, hvilken författaren omfattar med så djup aktning och så varm tillgifvenhet, som Hoffvenius. Ehuru icke med den pittoreska eller vältaliga skildring, som måhända ämnet förtjenar, framhåller han dock med innerlig och stark känsla det i mina ögon mest upprörande factum, som Facultetens historia innehåller, nämligen motsatsen emellan det flor, hvartill de medicinska studierna utvecklade sig under Hoffvenii vård, och det djupa förfall livari de efter hans död råkade genom Rudbecks och Drossanders ytterliga försummelse af sina skyldigheter. Den andre af dem, som egnat Hoffvenii minne en verklig och djup vördnad, var P. v. Afzelius. Vid ett samtal om Medi-cinska Facultetens öden och minnen, sade han en gång till mig: ”Väl voro Linné och Rudbeck djupare speculativa snillen och Rosenstein måhända öfver-träftånde i detaljen af practiska specialkunskaper, men såsom lärare är Hoffvenius en ouppnådd supe-rioritet. Med honom är i detta afseende, hyarken i Medicinska Faciliteten eller, efter hvad jag vet, inom Universitetet för öfrigt, icke någon jemförlig.” Den tredje åter är jag. För mig har Hoffvenius under större delen af den långa tid, jag bestridt lärarekallet i Medicinen, varit en förebild, hvilken jag ihärdigt, med flit och nitälskan, sträfvat att efterlikna. Jag skulle nu, sedan jag afträdt ifrån min offentliga lärareställning, anse för min högsta glädje om jag med verklig öfvertygelse skulle kunna säga, att jag återställt och fortsatt Hoffvenii verk, och, ehuru jag icke kan detta, härleda sig mina brister, såsom lärare, dock icke derifrån att jag origtigt valt mitt mönster.

Alla tre, hvilka jag nu nämnt såsom bevarare af Hoffvenii minne, hafva successivt innehaft hans lärostol: Acrel i 11, Afzelius i 18 och jag i 25 år. De begge förstnämnde hade någon likhet med honom deruti, att de länge, Acrel till sin död och Afzelins under ett nära tjuguårigt skifte af sin lef» nad, åtnjöto anseendet för att vara landets förnämste läkare. Detta har, såsom bekant, alldeles icke varit händelsen med mig, och orsakerna dertill hafva varit flera, men det är odiöst och dessutom onödigt att nu uppräkna dem. Uti djup och stark öfvertygelse om medicinens vetenskapliga dignitet, och uti nit för dennas befordran och upprätthållande har jag åter icke gifvit mina berömda företrädare efter, utan tvert* om vågar jag påståendet, att jag i detta afseende stått Hoffvenius närmare än någon af dem. I ett afseende hafva vi alla tre någon likhet med honom.ehuru icke heller der, såsom det synes mig, ända till jemförlighet. Vi hafve åtnjutit våra lärjungars kärlek, ty denna lycka har fallit äfven på min lott; och jag tackar derföre Gud, ty utan den skulle — jag känner det nästan med rysning — ett dystert mörker nu sänka sig öfver min ålderdom.

Den parentation, som enligt Acrels uppgift blef öfver Hoffvenius hållen af Professoren Wolff, har antingen aldrig blifvit tryckt eller ock sedermera förkommit. Men Professoren Skunk, som i egenskap af Rector utfärdade programmet till Drossanders in-troduction, yttrar der: ”Nos medicum in hac Aca-demia sempiterno dignisimum honore, ante annum et quod excurrit, in ipso virilis ætatis flore eheu! arøisimus. Fuit is vir excellentissimus dum vixit, nunc in coelis beatus, Petrus Hoffvenius. Alter ille non quidemCous, sed tamen Upsaliensis Hippocrates in tantum laudandus, in quantum ars ipsa, quae ei immortale peperit nornen et numquam interrøorituram conciliavit gloriam, laudibus extolli potest.” Detta låter väl pösande och svulstigt, men det är dock enkel sanning. Man har nämligen fullt skäl, att kalla Hoffvenius för Sveriges Hippocrates, emedan han icke allenast, såsom redan är sagdt, obestridligt är den Svenska medicinens fader och grundläggare, utan äfven, för dess första genom hans vård framkallade utvecklingsform, lade de Hippocratiska lärorna till grund. Icke heller kan man bestrida sanningen deraf, att i samma mån den Svenska medicinen kan upprätthålla sitt anseende och sin magt såsom cultur-kraft, och sammansluta sig med alla de öfriga sträf-vanden, som hafva ljuset, sanningen och menskligheten andliga förädling till ändamål, skall Hoffvenii minne hafva ett evärdligt lif, om äfven hans namn skulle hädanefter som hittills blifva af hopen förgätet. Men om medicinen i Sverige, eftergifvandeför den gravitation till låghet, som utmärker vår tids praktiska bildningscharacter, icke förmår upprätthålla sig på den plats inom den högre culturens vårdareförbund, hvilken Hoffvenius åt henne vindicerat, utan verkliggör sin temligen länge yttrade tendens, att förvandla sig till kunskapsspecialitet och mercantilt yrke, och till befordran deraf lyckas att sönderslita det sista band, som ännu sammanhåller henne med den verkligt vetenskapliga bildningens gemensamhet, då dör Hoffvenii minne, om det äfven skulle lyckas mig, att få hans namn oftare än hittills ihågkommet och nämndt, af dem, som stundom tala eller skrifva om Svenska literärhistoriska ämnen.

Men jag kan icke sluta denna betraktelse utan att fästa någon uppmärksamhet vid en sqvalleranec-dot, som* i den muntliga traditionen, så obetydligt äfven denna befattat sig med Hoffvenius, förvridit sig till en smädelse emot hans minne. Jag har nämligen hört ett par ytliga kännare af Sveriges biogra-phiska historia säga, ”att Hoffvenius på sin dödssäng yttrat, det hans tidiga bortgång härrörde ifrån att han för ofta öppnat ådern, druckit för mycket öl och nimia venus; med tillägg, att det så berättas i alla biographier om honom.” Men så berättas anec-doten icke i någon biographi, som jag läst, icke af Bergius, icke af Acrel, icke af Gezelius, icke af Sacklén. Sjelfva den egentliga urkunden till denna berättelse, som förvridit sig till en, Upsala Universitets största lärareminne till öldrinkare och libertin nedsättande, scandal, är Collectanea Robergiana. Der lyda åter orden så här: ”Han dog in flore aetatis, dertill han tror orsakerna hafva varit: l:mo att han så tida öppnat ådern, nam erät sanguinosus, 2:do att han rökt för stark tobak; 3:o nimia venus, tyhans hustru var ett fagert och friskt qvinn-folk." Af denna ursprungliga berättelse finna vi, att Hoffvenius på dödssängen icke anklagat sig för att hafva öfve^flödat i öldrickning, eller utsväfvat i oregelbunden kärlek. I det sednare af seendet säger han blott,, att han i kärleken till sin hustru varit för varm, och denna bekännelse talar blott om öfver-drift och hindrar icke att han i detta förhållande, såsom i alla andra, var ädel och trogen. Men då smädelustan ogema släpper något, hvaruti den fästat sin gadd, skulle den möjligtvis efter en sådan förklaring ‘vända sig ifrån Hoffvenius sjelf och i stället angripa hans fru. Jag anser mig derföre böra yttra några ord äfven om henne och deras familjelif. Hon var dotter till Prosten Lenaeus i Börstil och redan i ungdomen utmärkt för sin skönhet. Hon förlofvade sig med Hoffvenius redan före hans utländska resa, och förmådde sin far att gifva honom något understöd dertill. Då Hoffvenius, efter tvenne års frånvaro, återkom och utnämndes till professor, fullbordades giftermålet och deras äktenskap, som fortfor till hans död, var, enligt hvad strödda minnen ifrån den tiden innehålla, lyckligt och hans hus, såsom redan ofvanföre är sagdt, särdeles aktadt. De hade 8 barn, af hvilka fem, fyra döttrar och en son, öf-verlefde fadren. Döttrarna voro utmärkt vackra, och isynnerhet den äldsta, Annika, ansågs såsom en verklig skönhet. Då Rudbeck i anledning af de kungligas besök i Upsala, uppförde ett af sina stora spektakel i Jella park, och alla vackra flickor i trakten voro utklädda till skogsgudinnor, nympher och her-dinnor, anfördes de af Annika Hoffvenius, hvilken genom sin skönhet och intagande väsende vann mycket bifall af båda drottningarna, Carl XI:s moder och gemål; och konungen sjelf jemte hofherrama förklarade henne för den vackraste flicka i landet. Åbe-ropande hvad jag anfört ifrån Acrel om Hoffvenii hus och patriarchaliska förhållande till sina läijungar, väntar jag mig knappt motsägelse af någon, då jag säger att Hoffvenius, då han, omgifvdn af sin älskvärda familj

och bemötande sina lärjungar såsom söner, i förtroliga samtal uppfostrar dem. till men-niskokärlekens konst, är en af de älskligaste bilder af universitetslifvet, hvilken annars sällan om någonsin förmått utveckla sig i vårt läroverks historia.

Åtskilliga Biographiska data, hvilka uti den. ofvanstående åt skildringen af Hofivenii betydelse såsom vetenskapsman och lärare egentligen egnade minnesskriften äro utelemnade, emedan de der verkade störande på gången af min betraktelse, anser jag mig här böra intaga såsom bihang.

Han var född d. 14 Mars 1630 i Axnäs by och Arila Socken i Södermanland, der hans fader, som den tiden var fältprost och regementspastor vid Södermanlands regemente, då bodde. Medan han ännu var barn flyttade hans föräldrar till Björklinge i Up-land, der hans fader blef befordrad till kyrkoherde. Han uppvexte således der och genomgick under tiden Upsala Cathedralskola; hvarefter han såsom student inskrefs i Uplands nation, till hvars inspector han sedermera såsom professor blef vald. Han hade ifrån början öfvervägande håg för de högre och humanistiska studierna, och egnade sig i följd deraf under sina första studentår åt philosophien och de gamla språken. Att han redan i sin ungdom vann en särdeles utmärkande aktning för vitter och humanistisk bildning, har man skäl att antaga, emedan han redan vid 18 års ålder blef af Consistorium utsedd, att på Akademiens vägnar hålla tal öfver Westpha-liska freden: Oratio, brevem enumerationem benefi-ciorum a Deo nobis anno 1648 praestitorum exbi-bens. Tryckt 1648. Sedan han valt medicinen till sitt blifvande lefnadsyrke, synes han med öfvervä-gande studiinit hafva vinnlagt sig om anatomien, och hans första disputation har till ämne: Oculi descriptio Anatomica, 1651. Efter det han 1655 utgifvit sin andra disputation: De symptomatibus, reste han 1658 till Leyden, der han fortsatte och slutade sin medicinska lärocurs, utgaf sin gradualdisputation de Ath-leta Hippocratico, och erhöll doctorsgraden. Under sitt vistande i Leyden skall han sjelf hafva förfärdigat ett artificiellt skelett, hvilket beundrades såsom ett mästerverk. Jag har ej kunnat finna det någor-städes uppgifvet, om han på fram- eller återresan besökte Köpenhamn och fick tillfälle att personligen göra bekantskap med Bartholinus, Europas då varande mest ansedde lärare i den praktiska anatomien, men att den sednare fastade sin uppmärksamhet på honom är tydligt, ty i en disputation de peregriuat. medie, säger han: ”Hoffvenius Svecus inter prose-ctores Europae clarissimos, exterorum ad se studia allicientes est numerandus.

Återkommen till Upsala 1661 blef han strax och redan i April månad utnämnd till Medicinae et Physices Professor. Hvad han på sin lärostol uträttade och huru han der, såsom lärare, ensam utförde ett större verk än i andra tider flera tillsammans förmått, har jag ofvanföre sökt visa. Om man åter i sin betraktelse sammanfattar denna öfverträf-fande utöfning af lärarekallet, med den praetiska styrka och skicklighet han ådagalade i läkarekonstens utöfning och isynnerhet i den bjeltelika striden med den så kallade studentdöden, hans strid i vetenskapens och Cartesianismens namn med pedanteriet, hans af Bartholinus sjelf erkända praktiska skicklighet i anatomien, hans genom det beundrade artifl-ciella skelettet ådagalagda manuella färdighet i me-chaniken, samt hans omfattande och i flera rigtnin-gar utvecklade kunskapsbildning, så gripes man af en verklig förundran öfver mångsidigheten och rikedomen af hans både naturanlag och den utbildning han förmådde gifva dem, ty man bör ihågkomma, att han icke hade någon lärare, utan att allt hos honom berodde på sjelfutveckling.

Hans personlighet, utseende, kroppsliga egenskaper och umgängescharacter skildras af Roberg ungefär på följande sätt. Han var af något mer än medelmåttig längd, var starkt byggd, och hade en rask gång. Hans ansigte var friskt och vackert, hans hår ljusgult och hans målföre starkt. Han talade med ledighet, var hemmastadd i cathedem och en käck disputator. Han var i umgänget vänlig och och glad, men hade ett hastigt, lätt retadt lynne. Genom sin flitiga utöfning af medicinen förvärfvade han sig förmögenhet, var, såsom Roberg säger, en behållen man, och qvarlemnade sin familj i välstånd. Hans helsa var god och jemn ända till emot slutet af hans lefnad, ty i sednare hälften af 1681 böljade han att besväras af podagerkänningar, hvilka gjorde hans lynne otåligt. 1 påskhelgen 1682 angreps han af en feber, sannolikt af rheumatisk character, hvilken väl efter någon tid gaf sig, men sedan recidive-rade med svårare symptomer och slutade med döden d. 23 Maji 1682. Att hans död väckte allmän sorg och saknad, men isynnerhet hos ungdomen, som mycket älskade honom, säger Roberg med mer deltagande än vanligt. När man åter med detta special-factum af Hoflvenii död, sammanställer den ofvanföre omtalade sqvalleranecdoten om hvad han skall hafva yttrat på sin dödssäng, synes mig den uppgift, den sednare

innehåller, vara alldeles falsk och lögn-full. Ty HoflVenius var för stor läkare, att härledaden feber, som slutade hans dagar, ifrån de orsaker, hvilka uppgifvas i sqvalleranecdoten. Vid förnyad genomläsning af Robergs berättelse, finner jag icke heller det han säger, att orden blifvit yttrade på dödssängen. Det är således troligt, att om anecdoten har någon historisk grund, måste dess innehåll blifvit sammanletadt ifrån ord, som Hoffvenius yttrat, under det han hösten före sin död hade podager-plågor och af dem försattes i dåligt lynne. Det är i sådana förhållanden, som man talar allehanda oförståndigt tyg, på hvilket ingen vältänkande bör lägga någon vigt. Jag har således förr ansett anecdoten fortjent blott af glömska. Men jag har i sednare tider lärt mig, att inse dess verkliga märkvärdighet. Den vittnar nämligen om sqvallrets magt öfver tänkesättet i vårt land. Här berättas först en anecdot, hvilken tydligen är gjord, och, såsom nyss är sagdt, sammanflickad af strödda yttranden af Hoffvenius under det han var i ett sjukligt och af plågor upp-retadt lynne. Sedan tillägger jargonen att han yttrat dem på sin dödssäng, förmenande att lögnen der-igenom skulle få en prägel af högtidligt uttalad sanning. Det är dock förfärligt, att sqvallret skall våga kränka dödssängens helgd, och just då det öppet bekänner eller tillägger sig denna förbrytelse, tros af slägte efter slägte. Men ej nog dermed! Lögnen förkofrar sig alltid, då den icke i tid blir dödad. Först utelemnas både i den gängse jargonen och i de skriftliga biographierna, slutmeningen i Robergs berättelse, hvilken inskränker den nimia venus, för hvilken Hoffvenius skall hafva yttrat någon sjelfföre-bråelse, inom äktenskapet, eller med andra ord innehåller, att Hoffvenii äktenskap var ibland dem, uti hvilka hy men icke dödar eller förjagar amor, utan tvertom beskyddar och omhuldar honom, och ändte-ligen, ehuru mig veterligen icke i någon af de skriftligaberättelserna, förvandlar man tobaken till öl. På detta sätt har man nedsatt och förvandlat Upsala Universitets största lärareminne, den mägtigaste uppfostringskraft, som någonsin framträdt i Sverige, till en åt låga njutningar hängifven man, samt öfverlemnat honom för öfrigt åt glömskan. Detta åter kallar man i vårt land för att minnas. Tvenne historieskrifvare i vår tid, Carlyle och Schlosser, hafva sagt, att den historiska forskningen isynnerhet i sednare tider förvridit sig till ett sökande efter petitesser och anecdoter, hvarigenom dessa sammanskockat sig till oöfverskådliga hopar, som fördunkla och i många fall alldeles bortskymma sanningen, och, att i följd deraf den nuvarande häfdatecknarens första pligt är att angripa dessa lögnens massor, och om möjligt förstöra dem. På detta påstående hafva vi en speciell bekräftelse uti anecdoten om Hoffvenius, och den som försöker att vara hans biograf bör väl icke ogillas, om han gör allt hvad han förmår för att bekämpa den magt sqvallret tillvällat sig öfver hans minne.

Hoffvenius är i allmänhet förgäten och hans minne har icke något af det skenlif, hvilket medaljer och äreminnen förläna åt vissa namn; men det lef-ver verkligt i det varmt och kraftfullt klappande hjertat hos åtminstone en man. Ehuru snart tvenne sekler ligga emellan honom och Hoffvenius, anser han dock denne såsom sin närmaste själsfrände, emedan det mål han under hela sin lefnad efter-sträfvat, såsom sina arbetens högsta bestämmelse, djupare blifvit af Hoffvenius uppfattadt än honom veterligen hittills af någon annan.

När nu min lefnadsbana nalkas sitt slut, och jag redan fått höra några af aftonklockans manande toner, drages mitt hjerta med en mystisk kraft till de hädangångne och framför alla andra till den, som jag har skäl att anse för min föregångare och själs-frände; och då tidens tecken nu äro särdeles besynnerliga, har jag icke kunnat emotstå kallelsen, att med en efter förmåga gjord, ehuru måhända svag teckning, framställa hans minne inför dem, både lärare och studerande, hvilka det nu åligger att fortsätta hans verk, och återupplifva den sublima idé om medicinens bestämmelse, hvilken han djupt och allvarligt hyllade.